

Základní umělecká škola Trutnov

Nové dimenze výuky uměleckých předmětů na ZUŠ Trutnov

Klavír a písnička *Sešit 6*

Štěpánka Hrubecká

Lucie Viesnerová

evropský
sociální
fond v ČR

EVROPSKÁ UNIE

MINISTERSTVO ŠKOLSTVÍ,
MLÁDEŽE A TĚLOVÝCHOVY

OP Vzdělávání
pro konkurenceschopnost

INVESTICE DO ROZVOJE VZDĚLÁVÁNÍ

OBSAH:

Island	1 - 2
Já husárek malý	3
To ta Heřpa	4
Tom Doodley	5
es moll	6
Projdeme se v es moll	7
Ej, padá, padá rosička	8
Církevní stupnice	9 - 10
Kdyby tady byla	11 - 12
Rock'n'roll	14
Bluesová improvizace	14
Akordy na vedlejších stupních	15
Terciově příbuzné akordy	15
Harmonizace hlavními akordy	16
Harmonizace s použitím vedlejších stupňů	16
Použití III. stupně v doprovodu písní	17
Hájku, Hájku	18
Použití II. stupně v doprovodu písní	19
Pod dubem za dubem	19
Santa Lucia	20
Tango	21 - 22
Transponuj melodii vytvoř si doprovod v rytmu tanga	23
Vytvoř doprovod v rytmu tanga k melodii	24
Ragtime	25
Holiday Ragtime	26
The Entertainer	27 - 28

obrázek na straně 12 je od Ivana Moravce
klavírní doprovody od č. 1 - 9 zhudebnila Štěpánka Hrubecká

Ilustrace na titulních stranách vytvořili žáci z výtvarné třídy Pavly Hodasové.

ÚVOD

„Lidová píseň“ předávaná z generace na generaci se v dnešní době jakoby ztrácí. A přitom její melodičnost a rytmická svěžest má v sobě sílu povzbuzení. Čím lépe ji naše děti a žáci poznají, tím snadněji pochopí písně jiných národů. Používáme zahraniční materiály, kde jsou písně metodicky seřazeny. Inspirovaly jsme se a snažily se i naše písně takto metodicky uspořádat.

Klavírní doprovody jsem psala tak, jak na mě působila i poezie slov v textu ukrytá. Největší radost bych však měla, kdyby se žáci odvážili hledat vlastní doprovody k písňím třeba i podle tohoto návodu. Přeji všem mnoho radosti s hudbou.

Štěpánka Hrubecká

Sešity Klavír a písnička jsou doplňkové materiály pro výuku hry na klavír, které jsou zaměřeny na hru lidových písní a tvoření doprovodů k písňím. V první části sešitu jsou řazeny jednotlivé lidové písně dle obtížnosti. Doprovody k písňím složila Štěpánka Hrubecká.

V druhé části sešitu, kterou vytvořila a uspořádala Lucie Viesnerová, se žáci učí teorii z oblasti not, rytmu, intervalů, stupnic, akordů, akordových značek a harmonie a zároveň plní praktické úkoly, tvoří doprovody a improvizují. Postupně se učí vytvářet si doprovody k lidovým písňím od nejjednodušších variant doprovodů až po použití vedlejších a mimotonálních harmonických stupňů. Zároveň se seznámí s tanečními a jazzovými styly, kde si mohou zkusit složit krátké skladby v daném stylu a rytmu. Obě části se dají libovolně kombinovat, záleží na učiteli, jak materiály použije ve výuce a přizpůsobí je individuálním schopnostem žáka. Na přiloženém CD si žáci mohou poslechnout nahrávky písní a cvičení, které využijí při své domácí přípravě.

Ve všech sešitech jsou použity symboly – kytička, ptáček, kniha. Kniha představuje teoretický poznatek, ptáček symbolizuje praktický úkol a kytička značí metodickou poznámku nebo návod, jak daný úkol řešit.

Věřím, že sešity Klavír a písnička budou inspirací i vhodným materiálem k doplnění a zpestření výuky hry na klavír.

Lucie Viesnerová

PODĚKOVÁNÍ

Rády bychom touto cestou poděkovaly skladateli Jiřímu Gemrotovi za cenné rady a připomínky při tvorbě klavírních doprovodů. Děkujeme za krásné skladatelské semináře s dětmi, které byly inspirací pro naši práci. Zároveň velký dík patří hudebnímu skladateli Jaroslavu Šťastnému, který připravil pro naše žáky semináře na téma improvizace a stylizace doprovodů k písňím.

Poděkování patří Zdislavě Holomíčkové ze ZUŠ v Trutnově, která vytvořila krásné ilustrace v přípravném sešitě, zvláště pak v části Intervaly - Obrázky. Dále za ilustrační doprovod děkujeme Ivanu Moravcovi ze ZUŠ ve Dvoře Králové, který poskytl výtvarné práce svých žáků a výtvarné třídy Jany Wolfové ze ZUŠ v Úpici. Děkujeme výtvarné třídě Pavly Hodasové ze ZUŠ v Trutnově za ilustrace na titulní a závěrečné strany sešitů.

Štěpánka Hrubecká a Lucie Viesnerová

Písně s doprovody

Které dvě hlavní tóniny najdeme v této písni? Jedná se o paralelní tóniny? Našli bychom akord E dur v tónině C dur? V které tónině je durovou dominantou?

1

Island

arr. Š. Hrubecká

Jiří Wabi Ryvola Hudba a text

♩ = 116

mf

Ped.

simile

6

11

17

f

mf

Ped.

*

Ped.

22

Island

Má zem je krásná jako stín červených borovic,
 tam, kde je Island, hoří den jako knot voskovic,
 hřímá zemí fjordů severák,
 má země zpívá jako pták,
 vím, že je příliš vzdálená, vzdálená, vzdálená.

Můj starý kompas na svou zem dávno už zapomněl,
 jít za modrou střelkou nikdy jsem v pravý čas neuměl,
 když září na obloze Velký vůz,
 zpívám o své zemi smytný blues,
 o zemi, kde roste jenom lišejník, jenom mech a lišejník.

Tam, kde můj otec míval dům z červených borovic,
 vítr už odvál všechny dým ze starých voskovic,
 o tom, kde jsou lidé, co jsem znal,
 o dívce, kterou jsem nikdy nepoznal,
 jen staré ságy zpívají, zpívají, zpívají.

Odvážně ♩ = 118

The musical score is written in 4/4 time and consists of four systems of piano accompaniment. The first system (measures 1-4) starts with a piano (*mp*) dynamic and includes an *espress.* marking. The second system (measures 5-8) features a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes a *mp* dynamic marking. The third system (measures 9-12) includes an *accel.* marking, a forte (*f*) dynamic, and a *rall.* marking. The fourth system (measures 13-16) features a fortissimo (*ff*) dynamic and a *rit.* marking. The score includes various musical notations such as slurs, accents, and dynamic markings. Fingerings are indicated by numbers 1-5 above notes. Measure numbers 4, 5, 9, and 13 are placed at the beginning of their respective systems.

Já husárek malý boty roztrhaný
 já na vojnu nepojedu, až budu mít nový.
 Tatiček to slyšel, hned z komůrky vyšel,
 boty mi dal udělati, já na vojnu musel.

Já husarka malá mezi husarama
 husarů je na tisíce a jedna sama.
 Kdyby bylo ještě těch husarů dvě, dvě,
 já bych se jim postavila jako švarné děvče.

Porovnej tyto dvě mollové písně. V čem se od sebe liší, čím jsou si podobné? Která píseň je vhodná více pro hru rubata?

3

To ta Heľpa

$\text{♩} = 100$

6

10

1. To ta Heľpa, to ta Heľpa, to je pekné mesto
a v tej Heľpe, a v tej Heľpe švarných chlapcov je sto.

II: Koho je sto, toho je sto, nie po mojej vóli
len za jedným, len za jedným srdiečko ma boli.:II

2. Za Janíčkom, za Palíčkom krok by nėspravila,
Za Ďuríčkom, za Mišíčkom Dunaj preskočila.

Dunaj, Dunaj, Dunaj, Dunaj, aj to širé pole,
len za jedným, len za jedným, počeesenie moje.

$\text{♩} = 86$

mf

8vb-----

R. Hang down your head, Tom Dooley,
Hang down your head and cry,
Hang down your head, Tom Dooley,
Poor boy, you're bound to die.

1. I met her on the mountain,
There i took her life,
Met her on the mountain,
Stabbed her with my knife.

R.

2. This time tomorrow,
Reckon where I'll be,
If it hadn't a been for Grayson,
I'd a been in Tennesseee.

R.

3. This time tomorrow,
Reckon where I'll be,
Down in some lonesome valley,
Ahangin' from a white oak tree.

R.

R. Hlavu skloň, Tome Dooley,
propukni v hořkej pláč,
to za to, Tome Dooley,
žes byl tak velkej rváč.

1. Já potkal jsem ji v horách
a měl jsem ostrej nůž,
já potkal jsem ji v horách
a nepotkám ji už.

R.

2. Ta ženská je tím vinna
a Grayson ten taky,
že zejtra touhle dobou
nebudu v Kentucky.

R.

3. Že zejtra touhle dobou
v podivný pozici
na tomhle bílým dubu
já budu visící.

R.

Doplň správný název pro dané stupnice - /melodická, aiolská, harmonická/.

5

es moll

Dobře si prohlédni akordy v levé ruce. Ze které stupnice (aiolská, harmonická, melodická) vychází, nebo by vycházet mohla?

Nad notovou osnovou zapiš akordické značky (Esm, B/D, Ges/Des).

6

Projdeme se v es moll

Zapiš si svou vlastní melodii do prázdného partu pravé ruky vždy podle harmonie v levé ruce.

Melodie by s žádným hlasem v levé ruce neměla jít stejně, vyhneš se tak zakázaným oktávovým postupům, které neznějí hezky.

Do vlastního sešitu si můžeš zapsat jinou skladbičku. Vyber si třeba jen několik základních akordů a seřaď si je tak, jak se ti budou nejvíce líbit spolu s melodií, kterou si sám vytvoříš.

Rozeber si tento doprovod k písni: (harmonii; ze které stupnice je tvořen doprovod; kde je vybočení do paralelní tóniny; imitace melodie v dalších hlasech; přede hry; v jaké tónině píseň končí).

7

Ej, padá, padá rosička

1. Ej, padá, padá rosička, spaly by moje očička.

II: Spaly by moje, spaly by aj tvoje, spaly by ony oboje.:II

2. Ej, padá, padá listopad, pozdravuj milú nastokrát,

II: pozdravuj milú, holuběнку sivú,

že ju tu mosím zanechat.:II

To, že hrajeme stupnice durové a mollové, není zcela samozřejmé. V průběhu 16. století a začátkem 17. století vznikly z církevních tónin, které jsou základem naší hudební kultury.

Naše dnešní stupnice čistě diatonická dur odpovídá modu iónskému, stupnice čistě diatonická moll odpovídá modu aiolskému.

Staré církevní stupnice dělíme na stupnice s tónorodem dur a na stupnice s tónorodem moll.

Durový tónorod, velkou tónickou tercií, má stupnice lydická a mixolydická.

Mollový tónorod, malou tónickou tercií, má stupnice dórská a frygická.

Od našich běžně používaných stupnic se liší pouze jedním tónem, tzv. charakteristickým tónem, který s prvním stupněm stupnice tvoří pro církevní stupnici charakteristický interval.

dórská sexta - v6

frygická sekunda - m2

lydická kvarta - zv4

mixolydická septima - m7

Stupnice církevní i paralelní čistě diatonické durové stupnice mají společné všechny tóny, ale každá začíná jiným stupněm durové stupnice.

(iónská = durová) I. stupněm

dórská začíná II. stupněm

frygická III. stupněm

lydická IV. stupněm

mixolydická V. stupněm

(aiolská, kterou již znáš začíná na VI. stupni)

Označ malou tónickou tercií a charakteristický interval.

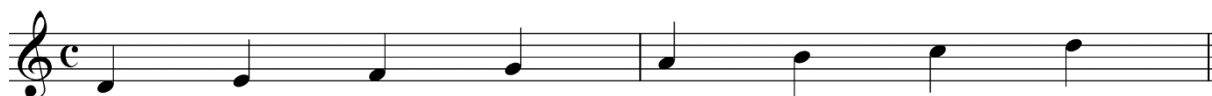
iónská

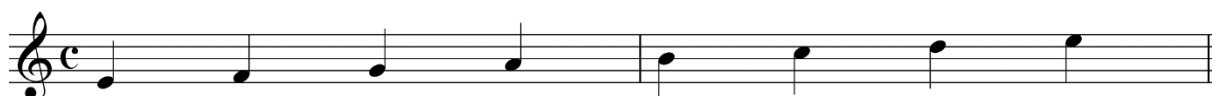
Označ malou tónickou tercií a charakteristický interval.

dórská

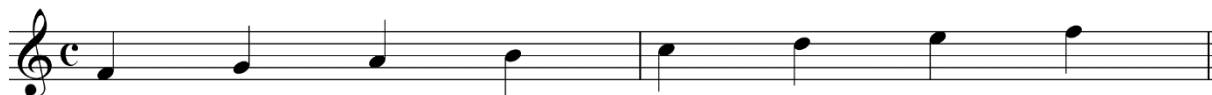
Označ malou tónickou tercií a charakteristický interval.

frygická

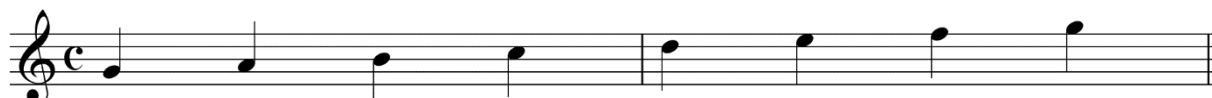
Označ velkou tónickou tercií a charakteristický interval.

lydická

Označ velkou tónickou tercií a charakteristický interval.

myxolydická

aiolská

S charakteristickými tóny církevních stupnic se v ojedinělé míře můžeme setkat v některých lidových písních. Tyto tóny mají zvláštní cizokrajný charakter.

Tento tón je také v doprovodu jihočeské písně „Kdyby tady byla“. O který interval se jedná a do jaké církevní tóniny bychom ho mohli zařadit?

8

Kdyby tady byla

Moderato ♩ = 76

The musical score is written for piano in 2/4 time, featuring a key signature of three sharps (F#, C#, G#). It consists of three systems of staves. The first system (measures 1-4) starts with a mezzo-forte (*mf*) dynamic and includes a first ending bracket. The second system (measures 5-7) begins with a mezzo-forte (*mf*) dynamic, followed by a forte (*f*) dynamic in measure 6, and returns to mezzo-forte (*mf*) in measure 7. The third system (measures 8-9) starts with a mezzo-piano (*mp*) dynamic and includes a first ending bracket with a crescendo (*cresc.*) marking, followed by a second ending with a decrescendo (*dim.*) marking and a piano (*p*) dynamic.

1. Kdyby tady byla taková panenka, která by mě chtěla.
Která by mě chtěla, syna vychovala, přitom pannou byla.

2. Kdybych já ti měla syna vychovati, při tom pannou býti,
ty by si mně musel kolíbku dělati, do dřeva netíti.

3. Kdybych já ti musel kolíbku dělati, do dřeva netíti,
ty bys mně musela košiličku šíti, bez jehel a nití.

4. Kdybych já ti měla košiličku šíti, bez jehel a nití,
ty by si mně musel žebřík udělati, až k nebeské výši.

(Kdybych já ti měla košiličku šíti, bez jehel a nití,
ty by si mně musel hedváb udělati z tej ovesnej slámy.)

(Kdybych já ti musel košiličku šíti, bez jehel a nití,
ty bys mně musela všechny hvězdy sčísti, co na nebi svítí.)

(Kdybych já ti měla všechny hvězdy sčísti, co na nebi svítí,
ty by si mně musel žebřík udělati, až k nebeské výši.)

5. Kdybych já ti musel žebřík udělati, až k nebeské výši,
lezli bysme spolu, spadli bysme dolů, byl by konec všemu.

Rock'n'roll

♩ = 132

Musical notation for measures 1-4. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *mf* (measures 1-2), *mp simile* (measures 3-4). Fingerings: 5, 4, 2, 1 (measure 1); 2, 1, 2, 4 (measure 2). Accents are present in measures 2 and 4.

Musical notation for measures 5-8. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *mf* (measures 5-6), *mp* (measures 7-8). Accents are present in measures 6 and 8.

Musical notation for measures 9-13. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *mp* (measures 9-10), *p* (measure 11), *f* (measure 12), *mf*³ (measure 13). A *cresc.* marking is at the end of the system.

Musical notation for measures 14-16. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *f* (measure 14), *mp*³ (measure 15). Fingerings: 5, 1, 3, 2, 1, 2 (measure 15). Triplet markings (3) are present in measures 14 and 15.

Musical notation for measures 17-19. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *f* (measure 17), *mf* (measure 19). Triplet markings (3) are present in measures 17, 18, and 19.

Musical notation for measures 20-23. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *f*³ (measure 20), *mf*³ (measure 21), *p* (measure 23). Fingerings: 2, 1, 2, 3, 1, 3, 1, 2 (measure 23). Triplet markings (3) are present in measures 20, 21, and 23. A *cresc.* marking is at the end of the system.

Musical notation for measures 24-27. Treble clef, 7/8 time signature. Dynamics: *ff* (measure 24), *mf* (measures 25-27). Triplet markings (3) are present in measure 24.

28

33

Vzpomeneš si ještě na bluesové stupnice? V této malé improvizaci jsou použité. Pokud se ti tyto stupnice líbí, zkus si je od různých tónů a zakomponuj je s jinými tóny, které na tebe působí.

10

$\text{♩} = 100$

5

9

13

Praktická část

Akordy na vedlejších stupních

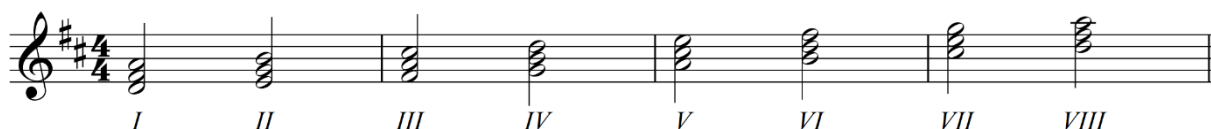
Doprovody písní můžeš tvořit nejen pomocí akordů na základních harmonických funkcích TSD, ale i pomocí dalších akordů na vedlejších stupních.

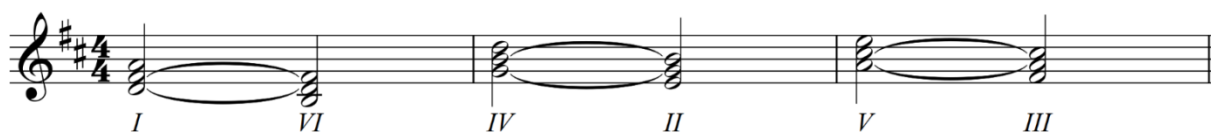
Jsou to akordy na II., III. a VI. stupni stupnice. Po harmonické stránce se tím doprovod značně obohatí.

Zakroužkuj akordy na vedlejších stupních. Označ TSD.

Terciově příbuzné akordy

Akordy na vedlejších stupních jsou paralelní k akordům na základních stupních. Mají dva stejné tóny. Akordy na vedlejších stupních můžeš použít v doprovodu písní místo akordů na základních stupních.

Zahraj si písničku Vyletěla holubička ze skály a porovnej doprovody obou verzí.

Harmonizace hlavními akordy

Moderato (mírně)

T D T D S T D T

Vy-le-tě-la ho-lu-bič-ka ze ská-ly, ze ská-ly, pro-bu-di-la mod-ré o-či

5 D T D T D T

ze spa-ní, pro-bu-di-la mod-ré o-či ze spa-ní.

Harmonizace s použitím vedlejších stupňů

Moderato (mírně)

T D T III S T

Vy-le-tě-la ho-lu-bič-ka ze ská-ly, ze ská-ly,

4 II T D T II T D T

pro-bu-di-la mod-ré o-či ze spa-ní, pro-bu-di-la mod-ré o-či ze spa-ní.

Použití III. stupně v doprovodu písní

Akordu na III. stupni lze nejlépe použít k harmonizaci klesajícího citlivého tónu. Například vyskytne-li se v tónině C dur melodický postup c-h-a. Akord na III. stupni může při harmonizaci melodie nahradit akord dominantní.

Zahraj si akordické spoje III. stupně. Takto můžeš III. stupeň použít v doprovodu písní.

T III T T III T T III T T III S T

6

T III D T T III S D T

Hájku, Hájku

Zharmonizuj písničku.

T III S T D T

Háj - ku, háj - ku, háj - ku, há - ječ - ku ze - le - ný, na mě se hně - vá mo - je po - tě - še - ní,

5 T III S T D D T

háj - ku, háj - ku, háj - ku, há - ječ - ku ze - le - ný na mě se hně - vá po - tě - še - ní.

9 D T D

Na mě se hně - vá, pří - či - nu ne - má, že jsem jí ne - dal_ po - lí - be - ní vče - ra.

13 T III S T D T

Háj - ku, háj - ku, háj - ku, há - ječ - ku ze - le - ný na mě se hně - vá mo - je po - tě - še - ní.

Použití II. stupně v doprovodu písní

II. stupeň nejčastěji používáme místo subdominanty zejména před dominantou. II. st. plní subdominantní funkci. Nejčastěji se používá jako sextakord se subdominantou v basu.

Zahraj si některé spoje pro sluchovou orientaci. Uvědom si, jak spojíš jednotlivé funkce. Vždy se snaž o nejkratší cestu.

T II T T II T T II T T II D T T II D T

Pod dubem za dubem

Doplň doprovod a písničku si zahraj.

Allegretto (poněkud rychleji)

T II D T T

Pod du - bem, za du - bem mě - la jed - na dvě nech - tě la mně
čer - ve - ná jab - líč - ka, da - la jed - no mně,

o - bě dát, za - ča - la se vym - lou - vat, že ne - má, že ne - dá, že je o ně zle.

Zahraj si italskou píseň Santa Lucia a doplň doprovod. Napiš k doprovodu použité akordové značky.

Santa Lucia

Moderato
T D7 T II italská

Krás-ná je Ne - a-pol, krás-ná, když sví-tá, pís-ní svých man-do-lín

7 D7 T S D7 T

ze snů tě ví - tá. Pí - seň tu o mo-řích svým dru-hům zpí - vá,

13 II 1. D7 T 2. D7 T

San - ta Lu - ci - a, San - ta Lu - ci - a! San - ta Lu - ci - a!

Tango

Argentinské tango je hudební a taneční styl, který pochází z konce 19. století ze dvou velkých přístavů oblasti Río de la Plata – Buenos Aires (Argentina) a Montevideo (Uruguay). Tango vzniklo smísením lidové hudby řady evropských zemí (Itálie, Rusko, Německo, Španělsko, Polsko – přistěhovalci) a hudby místních kreolů, černochů a indiánů. Vyznačuje se vášní ale i nostalgií a melancholií.

Zahraj si možnosti basového doprovodu (A – E) na akordu C dur.

A B C

6 D E

Zahraj si skladbu v rytmu tanga. Zkus si k melodii zahrát i jiný basový doprovod z výše uvedených možností.

Tango

1 C

mf

4 5
2 3

simile

5 G C

mf

9 F C

f

13 G C

mf

Transponuj melodii tanga do A dur a vytvoř si doprovod v rytmu tanga.

Handwritten musical notation for the first system, measures 1-4. The key signature is A major (three sharps: F#, C#, G#) and the time signature is 2/4. The notation is on a grand staff with treble and bass clefs.

5

Handwritten musical notation for the second system, measures 5-8. The key signature is A major and the time signature is 2/4. The notation is on a grand staff with treble and bass clefs.

9

Handwritten musical notation for the third system, measures 9-12. The key signature is A major and the time signature is 2/4. The notation is on a grand staff with treble and bass clefs.

13

Handwritten musical notation for the fourth system, measures 13-16. The key signature is A major and the time signature is 2/4. The notation is on a grand staff with treble and bass clefs, ending with a double bar line.

K předepsané melodii vytvoř doprovod v rytmu tanga podle akordových značek. První takt je vypsáný.

Musical notation for the first system, measures 1-5. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Chords are indicated as Em, Em, and Am.

Musical notation for the second system, measures 6-10. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Chords are indicated as H7, Em, and Am.

Musical notation for the third system, measures 11-15. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. Chords are indicated as Em and H7.

Musical notation for the fourth system, measures 16-20. The key signature has one sharp (F#) and the time signature is 4/4. The melody is in the treble clef, and the accompaniment is in the bass clef. A chord of Em is indicated.

Ragtime

Ragtime (odvozeno od anglického to rag – roztrhat, rozervat) je osobitý a specifický způsob klavírní hry, který je považován za poslední mezistupeň mezi tradiční černošskou lidovou hudbou a jazzem. Začal se formovat koncem 19. století (1885), kdy se také nazýval dobovým pojmem cake-walk nebo coon-song.

Ragtime je vlastně pravidelný rytmus v polkovém či pochodovém tempu s bohatě synkopovanou melodií. Melodie je zde jakoby rytmicky roztrhána či rozcupována, to vše v jediném přísném základním dvoučtvrtovém metru. Od toho také vznikl název tohoto hudebního stylu.

Mezi významné skladatele ragtime patřil Scott Joplin, který složil asi neznámější ragtime The Entertainer.

Zahraj si cvičení v ragtime stylu.

The musical score is written for piano in 4/4 time. It consists of three systems of music. The first system has three measures with chords C, F, and C. The second system has three measures with chords D7, G, C, F, and C. The third system has two measures. The music features syncopated rhythms and a steady bass line.

Holiday Ragtime

Dopiš doprovod podle akordových značek a skladbu si zahraj.

Musical notation for measures 1-4. Chords: D, A⁷, D.

Musical notation for measures 5-8. Chords: A⁷, D.

Musical notation for measures 9-12. Chords: G, D.

Musical notation for measures 13-16. Chord: G.

Musical notation for measures 17-20. No chord labels.

Zahraj si jeden z neznámějších ragtimu od Scotta Joplina The Entertainer.

The Entertainer

mf

3

f

p

6

mp

9

f

11

13

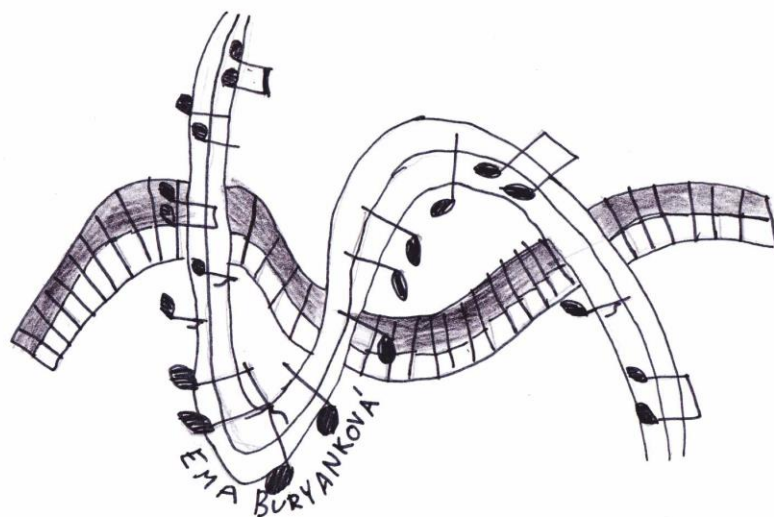
Musical notation for measures 13 and 14. The system consists of a grand staff with a treble clef on the upper staff and a bass clef on the lower staff. Measure 13 features a complex chordal texture in the right hand with many beamed notes, while the left hand plays a simple bass line. Measure 14 continues this texture with some notes held across the bar line.

15

Musical notation for measures 15 and 16. The right hand continues with intricate chordal patterns, and the left hand provides a steady bass accompaniment. Measure 16 shows a slight change in the right-hand texture.

17

Musical notation for measures 17 and 18. Measure 17 begins with a dynamic marking of *mp* (mezzo-piano) and features a melodic line in the right hand. Measure 18 starts with a dynamic marking of *f* (forte) and includes accents (*v*) over several notes in both hands. The system concludes with a double bar line.

Základní umělecká škola Trutnov
Krkonošovo náměstí 73, 541 01 Trutnov
www.zustrutnov.cz